

fije na vjeri i upotreba vjerskih istina u filozofiji jedan racionalni posao, ali u smislu jedne potpune, naravne i nadnaravne racionalnosti. Ako racionalnost u takvom opsegu nevjerni filozofi ne mogu priznati, to samo znači, da on racionalnost ograničava na prostu očevidnost, što konačno opet ništa drugo ne znači, nego da je nevjernik«. (str. 37s). E. Stein je imala pred očima ovaj cilj kako na koncu kaže dr Bajsić: »Postoje pitanja, na koja mi moramo imati neki odgovor, ako ne ćemo da sam život bude nešto posve besmisleno. Da li se sad jedna filozofija, koja upotrebljava vjersku istinu, mora priznati kao filozofija u pravom smislu ili ne, čto je formalno pitanje. Važnije je, da 'kršćanska filozofija' daje bitno pozitivnije rezultate od svake samo naravne filozofije. A prema E. Stein radi se o pozitivnim rezultatima, jer se istom tako postizava svrha filozofiranja« (str. 38).

Dr Bajsić oštromno prodire u misao E. Stein i znade se vrlo jasno izraziti. To nam odaje filozofsku nadarenost pisca. Osoba E. Stein zaslužuje pažnju ove vrijedne doktorske disertacije, jer je ona za tu svoju »životnu filozofiju« žrtvovala i život u Auschwitzu dne 9. VIII 1942. i u Kölnu je započet proces za njezinu beatifikaciju.

S. Doppelhammer

Dr Fr IGNACIJE GAVRAN: *Bludna psovka* (povjesno - psihološka studija). Sarajevo, 1962., str. 193.

Studija promatra pojavu bludne psovke poglavito s povjesno-psihološkog gledišta. Prva četiri dijela studije imaju svoju dijanoetičku vrjednost, peti i šesti dio nameću se svojom životnom, praktičnom vrijednošću. Nas ovdje najviše zanima peti dio, jer on izravno spada na teološko područje.

Pravo je reći da je primjena moralnih načela na konkretna pitanja psovke ponekad, pa i počesto, pogrešna (str. 164). Načela morala ne smiju se nikada mehanički primjenjivati. Pastoralna razboritost mora računati ne samo na psovku kao specifičnu vrst grijeha već i na stanje subjekta, psovača. Doista često puta pretjerano insistiranje na ono što je objektivno, što prvotno specificira zamaćuje ono što je stvarno, konkretno, što doživljuje subjekt (psovač). A nije lako uvijek ni načela precizno formulirati.

Nikakvo čudo da iz nejasno formuliranih načela uzsljedi i pogrešna primjena.

Hoćemo li psovku definirati s Haymo kao pogrdno govorenje proti Boga te je dovesti izravno u protivnost s krepošću religioznosti? Ili ćemo slijediti starije moraliste te je definirati kao *neispravno* govorenje o Bogu? Pridijevati mu što mu ne pripada, oduzimati mu što mu je svojstveno? Time psovku dovodimo u izravnu protivnost i s vjerom. Vrijedati čast i dobar glas bližnjega predstavlja grijeh proti pravедnosti, neispravno pak i pogrdno govoriti o Bogu predstavlja grijeh i proti vjere, koja predočuje čisti pojam o Bogu, i proti pravедnosti-religioznosti, jer uključuje ne-poštovanje, vrijeđanje Boga.

Pitanje definicije nije toliko važno. Od veće je praktične vrijednosti pitanje stvarne pojave psovke.

Možemo pouzdano reći, da su psovke s pravom pozornošću na uvredu Boga kod imalo dobrih vjernika, rjeđe« (str. 165). Koliko psovač uočuje da vrijeđa Božju čast — on griješi. Izgovarati pogrdne riječi na Boga iz šale, pripovjedački, u naglosti, okrnjeno i sl. može predstavljati samo laku uvredu Boga, ali iko asertorno, pozitivno izriče uvredu Bogu taj se može uvrstiti u teške uvreditelje Božje časti, razumije se, koliko je pri tome svjestan. Psovač koji psuje u srdžbi može biti svjestan da njegova psovka nanosi uvredu Bogu. Time on griješi.

Od važnosti je i pitanje specifikacije psovke. Sve psovke, koliko nanose Bogu uvredu, iste su vrsti. Svaka psovka, bila ona pogrdna, bila proklinjalačka, bila krivovjerna protivi se vjeri i religioznosti. Psovka može vrijeđati i drugu krepost, kao što bludna psovka vrijeđa krepost spolne čistoće. Penitent bi, strogo govoreći, morao tu okolnost očitovati, jer za integralnost ispovijedi moraju se očitovati sve okolnosti koje »specimen peccati mutant« (kan. 901). U praksi pak priznajemo da to »matematiziranje« i »atomiziranje« niti je uvijek niti je lako provedivo.

Ima li smisla insistirati na pravnom gledištu psovke? Psovka u očima pravnika samo se počinja govorenjem. Dosljedno, ako je negdje psovka rezervirani grijeh, odnosno koliko psovka pada pod udar Crkvenog zakona (kan. 2323) uzima se samo koliko je izgovorena. Za pravnika psovka je samo »locutio« a ne »significatio« (gestima, pokretom i sl.).

Mnogo puta se brka pojam psovke s pojmom proklinjanja, s ispadima srdžbe itd. To nije ispravno. Pogrdno govoriti, psovati stvođenje Božje ulazi u radius psovke toliko, koliko se stvođenje shvaća povezano s Bogom tako da se time u pogrdnu nakanu uključuje i sam Bog. Apstrahirati ili isključiti od stvođenja relaciju prema Bogu prekida prijenos pogrde na Boga, ne ostvaruje se psovka u pravom smislu.

A što o materijalnim psovka? O »dražesnim« psovka djece, o psovka na i navike? Svaki materijalni grijeh predstavlja neki nered, a za »dražesne« psovke odgovorni su stariji, koliko se ostvaruju uvjeti grijeha. Psovač iz navike, bilo da naviku opoziva ili ne opoziva, odgovoran je za psovku koliko je pri svakom činu psovanja svjestan zloće svoga postupka. Koliko pak je psovku opozvao i nastoji se popraviti a ipak nesvjesno opsuje ne snosi odgovornost (osim, možda, za sablazan), dok u slučaju da psovač ne opoziva nered psovke te nesvjesno psuje krivac je za stečenu naviku psovanja (jedan grijeh).

Među razne krive teorije o psovci danas moramo ubrojiti i teoriju prema kojoj psovka spada isključivo pod naziv koprolalije, a koprolalija predstavlja neku vrst prisilnih radnja. Neki jednostavno ubrajaju psovku u »tikove«, patološke kretnje, automatske reakcije kao što je eholalija, oponašanje životinjskih glasova i sl. — Kada bi to bilo tako, tj. ako bismo psovku nazvali motoričnom reakcijom, neurotičnom smetnjom, sredstvom ili jekom nagona samoobrane ne bi bilo logično da tražimo pedagoški zahvat. Zašto pozivati na odgovornost onoga koji slijedi nužnu strukturu jednog, barem, dijela svoga »ja«? Smatrati pak odgoj dresurom znači degradirati čovjeka.

Borba protiv psovke je poziv religioznog moralnog, općečovječanskog, kulturnog osvješćenja. Glavni borac protiv psovke jest isti psovač. Odgojna su sredstva i ona naravna i ona nadnaravna. Svako unilateralno posizanje za preodgajanjem psovača doživjeti će neuspjeh. Potrebit je svestran i radikalnan zahvat u tako raširenu i ukorijenjenu pojavu psovanja.

Knjiga je znatan doprinos znanosti. Studija je izrađena stručnom spremom, velikom koncentracijom. Jezično-povjesni dio ističe se iznad psihološkog, još više iznad religioznog i moralnog dijela studije. Pisac je mnogo zadužio našu

javnost. Djelu treba priznati i odgojnu vrijednost.

J. Kuničić O. P.

ALOYSIUS KRCHNAK, *Di vita et operibus Joannis de Ragusio*, Roma 1960.

U posljednje vrijeme napisane su o našem najglasovitijem bogoslovcu prošlosti Ivanu Stojkoviću dvije, gotovo istovremene studije. Prvu je izdao u Rimu god. 1958. naš franjevac B. BUDA pod naslovom *Joannis Stojković de Ragusio O. P. (1443) doctrinae de cognoscibilitate Ecclesiae*, a drugu dugujemo češkom teologu u Rimu A. Krchnaku pod gornjim naslovom. O Dudinoj knjizi dali su meritoran sud vani G. THILS i J. RATZINGER, a kod nas naš o. T. ŠAGI-BUNIĆ u svom malom zborniku *Misao i djelo*, Zagreb 1961, 148—160.

Krchnak je ovdje zapravo publicirao samo prvi dio svoje oveće teze *Introductio ad Tractatum de Ecclesia Joannis de Ragusio*, koju je obranio god. 1958. na Pap. sveučilištu *Lateranum*. U ovom djelu su izdane prve dvije glave uvoda: *De vita Joannis de Ragusio* i *Opera Joannis de Ragusio*. U kratkom dodatku na kraju knjige pisac ponovno pretresa pitanje bogate biblioteke Stojkovićeve.

Istražujući pomnim poniranjem u izvore Stojkovićeve život, K. upozorava kako je relativno malen broj onih koji su o znamenitom Dubrovčaninu pisali. Zapravo je istom glasoviti češki historiograf Fr. PALACKY (1798—1876) na temelju izvora napisao prvi znanstveni prikaz o Stojkoviću.

Stojkovića izvori različito nazivaju: Johannes Stoyci de Ragusio, Johannes Sclavus, Johannes Epidaurensis, a jedan ga suvremeni češki izvor zove Johannes de Carvatis. Rodio se u Dubrovniku krajem XIV. st. U ranoj mladosti stupa među Dominikance, koji ga negdje godine 1414. potporom Republike šalju u inozemstvo na više bogosl. nauke, i to, kako se čini, najprije u Italiju, odakle ga general Dominikanaca Leonardus de Florentia šalje na sveučilište u Pariz, gdje je 8. studenog 1420. postigao stepen magistra i doktora teologije. Stojković je ubrzo zauzeo vidno mjesto među pariškim profesorima, o čemu; uz ostalo, svjedoči pismo rektora sveučilišta Dubrovčanima od 13. svibnja 1422: »... magistrum Johannem Stoyci... vestrum citem post ingentes et acerrimos studii la-